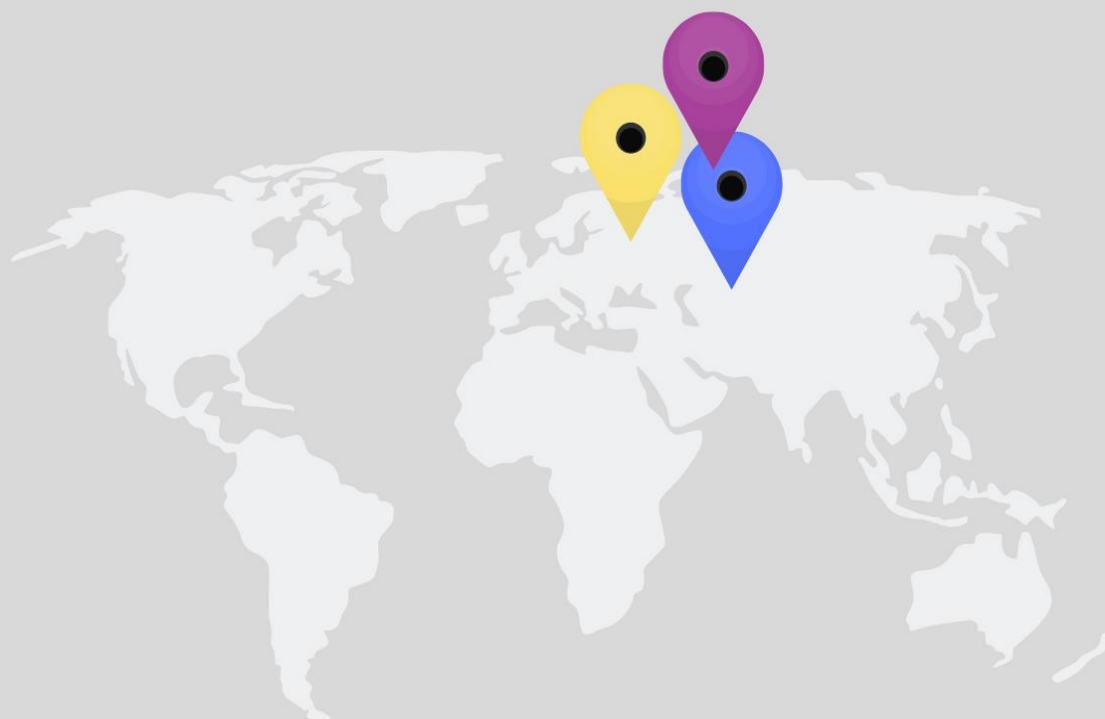

#POVEȘTIDEVIATĂ
DIN TIMPUL HOLOCAUSTULUI

Iași, cca. 1909

Sursa: <https://turistiniasi.blogspot.com/2017/04/strada-cuza-voda.html>

România, Vechiul Regat. IAȘI

Iași este orașul cu cea mai veche prezență evreiască din Principatele Române. Primii evrei sunt consemnați în secolele **XV-XVI**. Una din primele mărturii arheologice este o piatră funerară care datează din **1610**.

În același timp, Iași este orașul care până către sfârșitul Primului Război Mondial a avut **cea mai numeroasă comunitate evreiască**. Dacă în 1831 comunitatea număra circa **17.570** de persoane, în 1921 se aflau în Iași **43.500** de evrei. După 1921, din varii motive, populația evreiască a orașului începe să scadă.

În 1930, comunitatea evreiască număra **35.465** de membri, ceea ce reprezenta 34.4% din întreaga populație a Iașiului.

1831

17.570

1921

43.500

1930

35.465

În 1671, se dă în folosință **Sinagoga Mare**. Clădirea poate fi văzută și astăzi, fiind cel mai vechi lăcaș de cult mozaic din România.

Sinagoga Mare din Iași

Sursa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Sinagoga_Mare_din_Ia%C8%99i

În 1876, la Iași se desfășoară prima reprezentație de teatru în idiș din lume.

Această performanță se datorează lui Avrom Goldfaden.

Deja către sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX centrul literaturii idiș se află la Iași.

Intrarea în grădina Pomul Verde locul unde s-a înființat primul teatru evreiesc.

Sursa:

<https://turistiniasi.blogspot.com/2017/04/strada-cuza-voda.html>

Blănuri		Pălării
Doamnă!	Procurati-vă BLANA necesară mantoului D-stră, numai dela vechea CASĂ DE SPECIALITATE	
	Lazăr Herșcovici	
	str. Cuza-Vodă 83 – (Palatul Braunștein) vis-à-vis de «Dermata».	

unde în permanență veți găsi un bogat asortiment de BLĂNURI VERITABILE și IMITAȚIUNI, cu prețuri ce desfid ori-ce concurență.

Domnule! Observați vitrina magazinului nostru unde veți găsi PĂLĂRII DE CALITATE, FORME ȘI CULORI MODERNE. Magazinul nostru are exclusivitatea cunoscutei case de pălării «THIERRY»

Comunitatea evreiască s-a dezvoltat constant, având la bază activități economice, preponderent meșteșugărești și comerciale.

Sursa foto:

<https://turistiniasi.blogspot.com/2017/04/strada-cuza-voda.html>

Iași este leagănul sionismului românesc și, totodată, unul din locurile esențiale de pe harta sionismului internațional.

ישראל הולדתנו
היא ארץ חיים ושלום ושלום ושלום
היא ארץ חיים ושלום ושלום ושלום
היא ארץ חיים ושלום ושלום ושלום

IAȘI- LEAGĂNUL SIONISMULUI

Participanți la un congres sionist în Iașiul anilor `20

Sursa:
<https://www.yadvashem.org/education/educational-materials/lesson-plans/iasi-pogrom.html>

Manifestație Legionară la Iași (8 noiembrie 1940)

Credit: Academia Română

IAȘI- CENTRU ANTISEMIT

Iași a fost și cel mai important centru al antisemitismului românesc. Aici a funcționat cea mai activă grupare antisemită din România modernă. Aici a luat ființă, în **1923**, Liga Apărării Național Creștine.

În **1927**, din această grupare se va despărți Legiunea Arhanghelul Mihail, în jurul lui Corneliu Zelea Codreanu.

Cele două grupări vor deveni principalii actori ai antisemitismului românesc. Liga Apărării Național Creștine va rămâne sub conducerea lui A. C. Cuza, însemnul grupării fiind zvastica, simbol cu puternic caracter antisemit folosit mai târziu și de către naziști.

Sursa:

<https://razboiulpentrutrecut.files.wordpress.com/2016/08/a-c-cuza.jpg>

POGROMUL DE LA IAȘI

Iași, Str. Unirii (lângă cinema Sidoli), 29-30 iunie
Credit: CSNS/SRI/USHMM

În Iași a avut loc cel mai cumplit pogrom din România. Istoricii îl consideră „prima fază a distrugerii fizice a evreilor din România”. Acesta a început la **27 iunie 1941**, din ordinul generalului Ion Antonescu, șeful Consiliului de Miniștri, către Constantin Lupu, comandantul garnizoanei Iași.

Ordinul viza „curățarea Iașului de populația evreiască.” Acest ordin a fost dat în contextul în care România intrase în război de partea Germaniei naziste împotriva Uniunii Sovietice.

În noaptea de 28 spre 29 iunie, patrulare formate din civili, gardieni publici, polițiști și soldați români și germani au exercitat violențe asupra evreilor. În același timp, forțe armate au încercuit casele unde locuiau evrei sub pretextul că ar fi colaborat cu forțele sovietice.

În dimineața zilei de **duminică, 29 iunie, în curtea Chesturii din Iași** (str. Vasile Alecsandri) erau strânși câteva mii de evrei (potrivit unor estimări, numărul era de 12.000). În câteva ore, o mare parte dintre aceștia a căzut secerată de rafalele mitralierelor. Trupuri ale evreilor omorâți se găseau pe drumul de la chestură la gară, pe străzile care duceau la chestură și prin cartierele în care locuiau evrei.

TRENURILE MORTII

Gara din Iași, 30 iunie 1941

Credit foto:USHMM / Beit Lohamei Haghetat / SRI / CNSAS

Supraviețuitorii masacrului din oraș au fost îmbarcați în două trenuri cu vagoane de marfă, potrivit ordinului dat de Mihai Antonescu pentru încheierea operațiunii. Primul tren cu destinația **Călărași** a avut **33 de vagoane** și aproximativ **5000 de persoane**. Al doilea tren avea destinația **Podu Iloaiei**, **18 vagoane** și **1902 persoane**. Aceste garnituri au rămas cunoscute în istorie drept „trenurile morții.”

Drumul interminabil și condițiile grele au făcut ca cea mai mare parte dintre evreii din trenuri să-și găsească acolo sfârșitul. De altfel, nu a fost un simplu transport, o simplă deplasare, ci o strategie de a ucide lent, prin metode greu de imaginat.

Stațiile de manipulație (cea din capăt și coada secției și ce în care se atârână sau se desfac vag.)		Numărul vagonului		Căminea osilor vagoanelor														Greutatea în tone cu aproximație de o zecimă				Bruto (tara plus neto)		Bruto total în tone ca o zecimă		Bruto total în tone ca o zecimă		Stapa de destinație	
Report.		gol sau felul încărcăturii		Căminea osilor vagoanelor		Căminea osilor vagoanelor				Căminea osilor vagoanelor				Căminea osilor vagoanelor				Căminea osilor vagoanelor		Căminea osilor vagoanelor		Căminea osilor vagoanelor		Căminea osilor vagoanelor		Căminea osilor vagoanelor			
1	Jirani	9	Jirani	11338	1	2	2	9	5	14																			
				11844	1	2	2	8	5	13																			
				127878	1	2	2	8	5	13																			
				207104	1	2	2	7	5	13																			
				14038	1	2	2	8	5	13																			
				150997	1	2	2	9	5	14																			
				101914	1	2	2	13	5	18																			
				20828	1	2	2	10	5	15																			
				1004	1	2	2	10	5	15																			
				39384	1	2	2	12	5	17																			
				1306	1	2	2	11	5	16																			
				3080	1	2	2	10	5	15																			
				101028	1	2	2	11	5	16																			
				12194	1	2	2	9	5	14																			
				132376	1	2	2	9	5	14																			
				160084	1	2	2	9	5	14																			
				275207	1	2	2	10	5	15																			
				210061	1	2	2	10	5	15																			

Extrase din foile de drum CFR ale „Trenurilor morții”

FERATE ROMÂNE

LINEE NORMALĂ / ÎNGUSTĂ

CU PARĂ PLATĂ

Inspeția Exploatare Jan

RAPORT DE PARCURS

Pentru trenul nr. Jirani de la Jirani până la Bacau din 30/6 1990

Pentru trenul nr. Jirani de la Jirani până la Bacau din 193

Trenul a fost îndrumat, de fapt, de la stația de formare

Trenul trebuia să plece, după livret, de la stația de origine

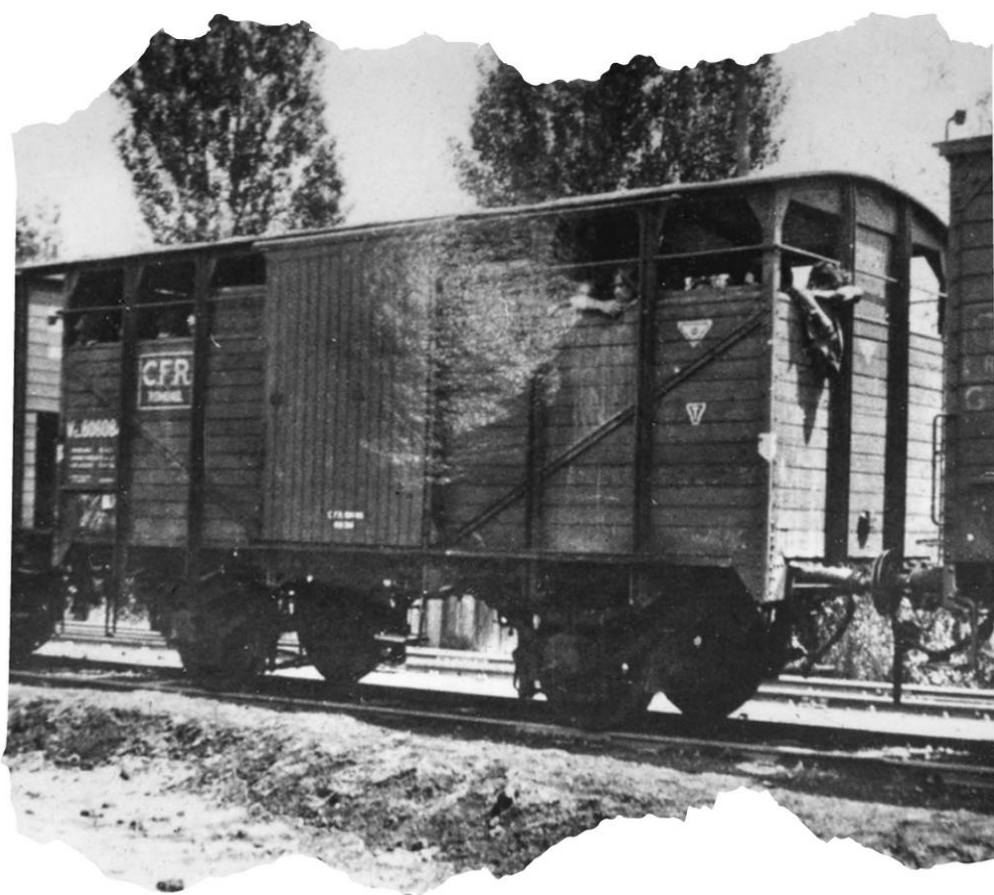
A. PERSONALUL DE TRACIUNE ȘI ATELIERE CE ÎNSOȚEȘTE TRENUL			B. VEHICULE DE TRACIUNE, PLUGURI DE ZĂPADĂ							
Funcția	Pronumele și Numele	Depoul de domiciliu	Locomotiva		Tenderul	Plugul		Vehiculul circular		Locomotiva a fost activată la tren în stația
			Model de fabrica-betolare	Nr. sau numele	Nr.	Nr. și tipul	dela	stația		
Mecanic	Petrica	Jan	Tren	50266						
Mecanic	Stancu	Bacau	Locomotivă	230119						
Șofer	Chiuca									

C. PERSONALUL DE MIȘCARE CE ÎNSOȚEȘTE TRENUL				
Funcția	Pronumele și Numele	Stația de domiciliu	Ocupația frâna vagoanelor	Dela

Sursa: CNSAS/SRI/USHMM

O mare parte dintre evreii aflați în cele două trenuri a murit din cauza condițiilor de transport:

- supraaglomerarea (de exemplu: într-un tren cu 33 de vagoane au fost urcați 2.500 de oameni);
- deplasarea s-a făcut în plină vară; vagoanele erau închise ermetic și s-au supraîncălzit rapid (multe dintre ele aveau pe jos bălegar peste care s-a aruncat var, emanând și mai multă căldură);
- distanțe scurte au fost parcurse într-un timp îndelungat (distanța Iași-Podu Iloaiei de **23 km** a fost străbătută în **8 ore**; distanța Iași-Călărași de circa **500 km** a fost străbătută în **7 zile**).

Târgu Frumos, 2 iulie 1941, trenul Iași-Călărași

Sursa: CNSAS/SRI/USHMM

Pogromul s-a încheiat pe 6 iulie 1941, când primul tren a ajuns la Călărași.

În urma evenimentelor au fost peste 13.000 de victime, dintre care 5.193 numai în „trenurile morții”. O treime din populația evreiască din Iași a murit.

PRIMA CĂLĂTORIE CU TRENUL A UNUI ADOLESCENT DIN IAȘI

**Leizer Finkelstein în curtea
Chesturii din Iași în 2009
Credit USHMM**

LEIZER FINKELSTEIN **1923-2013**

**Leizer Finkelstein avea 17 ani
în vara lui 1941.**

Provenea dintr-o familie cu 9 copii, 6 băieți și 3 fete. Tatăl era tâmplar. Fiind singurul care lucra, familia se confrunta deseori cu probleme financiare. De mici, copiii au învățat să ajute cu ce puteau. Leizer obișnuia să taie lemne la un depozit din apropiere.

Pe **29 iunie 1941**, familia se pregătea să înceapă o zi obișnuită de duminică, în locuința lor din cartierul Târgu Cucului. Deși circulau zvonuri potrivit cărora evreii ieșeni ar trebui să meargă la Chestura poliției pentru a fi înscriși într-un registru special, familia Finkelstein nu le-a dat crezare.

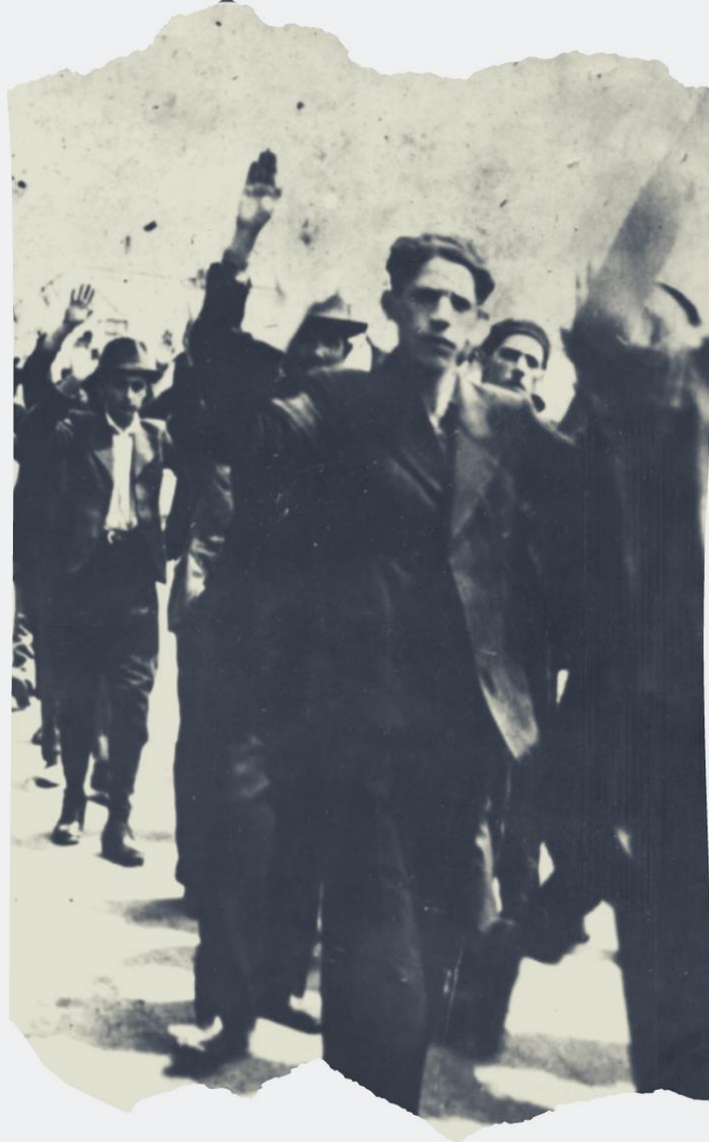
La ora 10:00 sunt scoși din locuință și duși într-un loc de adunare, nu departe de casă. În acel loc familia este separată iar mamei și surorilor li se permite întoarcerea acasă.

Pentru Leizer, momentul acestei despărțiri când a citit groaza pe chipul mamei, a reprezentat „**cea mai grea amintire**”.

Sub escorta jandarmilor și a polițiștilor, tatăl și cei șase fii sunt duși la poliție.

Pe drum, aceștia văd trupuri neînsuflețite de evrei și urme de sânge. Au realizat că ceva rău îi va aștepta.

Ajungând la Chestură, tatăl și fiii intră în curte sub o ploaie de lovituri de băte. Aici erau păziți cu mitraliera, iar pe jos zăceau deja evrei uciși.

„Până la 17 ani și jumătate eu nu am văzut cadavre” își amintește Leizer Finkelstein.

Prima ruptură în familie s-a produs când mamei și celor trei fete li s-a permis întoarcerea acasă. Acum intervine a doua ruptură.

Tatăl și unul dintre băieți sunt urcați în trenul cu destinația Călărași.

Leizer și restul fraților sunt urcați în trenul cu destinația Podu Iloaiei.

„Eu și cu fratele meu am fost în primul grup urcat în vagon și, de frică, ne-am pilit în părțile laterale ale vagonului. Mijlocul a rămas liber și un împieगत, pe care-l văd și acum în fața ochilor, a început să urle că nu expediază vagonul dacă nu e încărcat la capacitate și a cerut să se mai aducă oameni. Și au mai urcat 40. De-acum eram 80. De frică ne-am înghesuit unul în altul și vagonul nu s-a umplut complet și atunci au mai adus o serie de oameni. Așa am ajuns 120 de oameni într-un vagon de vite.”

„Când ne-am îmbarcat eram aproape epuizați.

Nemâncați, după o noapte de veghe petrecută în picioare, plini de mizerie pe haine [...] Distanța de la Iași până la Podu Iloaiei, a fost parcursă într-o zi întreagă. În zori fusese răcoare, dar apoi a dat căldura și vagonul s-a transformat într-o cameră de gazare. Ne sufocam. N-a trecut mult și lumea a început să moară.

Fiecare încerca să supraviețuiască cum putea. Vă pot spune că mi-am băut urina. Mi-am rupt cămasa în fâșii, pe care le-am înmuiat în urină și sudoare și mi le-am stors în gură. Să nu mor de sete”

Interviu Leizer Finkelstein:

<https://www.youtube.com/watch?v=dpw29T3iML8&t=1s>

Leizer Finkelstein își amintea că au plecat dimineața foarte devreme și după 8-9 ore au ajuns la Podu Iloaiei. **Din vagonul lui Leizer, doar 20-22 de evrei au coborât în viață, între care și el și cei patru frați.** Ceilalți au murit în lupta cu arșița verii și lipsa de apă.

Comunitatea evreiască locală s-a organizat rapid și le-a oferit alinare supraviețuitorilor.

Așa a decurs prima călătorie cu trenul a tânărului Leizer.

Ziua următoare, supraviețuitorii au fost aduși din nou la gară pentru a identifica trupurile celor care muriseră în tren, apoi li s-au dat cazmale pentru a săpa gropile commune în cimitirul evreiesc.

DREPTI ÎNTRE POPOARE

Elisabeta Nicopoi, 1940
Credit: Yad Vashem

Elisabeta Nicopoi s-a născut în anul 1920. În iunie 1941 avea 21 de ani și lucra într-o fabrică de textile din Iași.

Pe 29 iunie când a aflat de acțiunile întreprinse împotriva evreilor din Iași a plecat către locuința lui Marcus Ștrul, unul dintre colegii săi de la fabrica de textile, pentru a-l avertiza în privința pericolului în care se află și pentru a oferi adăpost acestuia și familiei sale.

Timpe de două săptămâni, Elisabeta Nicopoi a ascuns într-o magazie 20 de evrei și le-a adus alimente.

„În ziua Pogromului îmi aduc aminte că eu cu răposata mamă am fugit de acasă într-o curte de pe strada Descălecătoare și ne-am ascuns. Elisabeta ne-a adus mâncare nouă și răposatului nostru tată care erau ascunși în altă parte împreună cu frații mei și asta a continuat un timp îndelungat.”

Mărturia Filonei Bren, 1986. Sursa: Yad Vashem

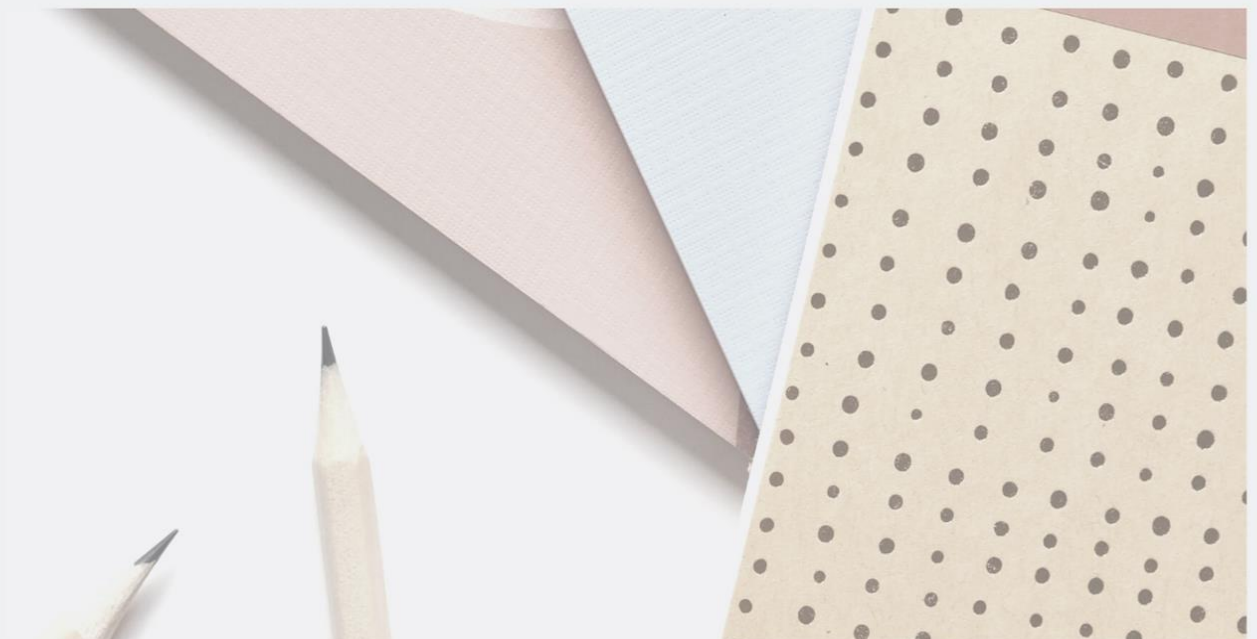
<p>Încăst Ion A. Hoia 21/11986</p> <p>Către Yod Vashem, Ierusalim.</p> <p>Mă numesc Bocu Klara din str. Ahaad cam Nr 19 cumose pe dca Ștrul Elisabeta (fost Nicopoi) din Iasi anul 1940 când începuse curutul, antiarmite să căntur, prin România. Prietenul ei de atunci era Ștrul Marcus care după război s-au căsătorit și în anul 1963 au emigrat în Israel În timpul războiului când prigoana era în toi în orașul Iasi dăuse a șutet pe mulți evrei. În anul 1941 când mergea pe strada cu prietenul ei, Ștrul Marcus au prins Nemții și au luate oțet și ex</p>	<p>3 săptămâni la secolă Junimea care era pe strada polat din Iasi au hotărât tare și a rămas suficientă totii oții ei până în ziua de azi. Din cauza suficiențelor și schimbilor din după războiului, la fo după război a fost pensionată de boala În ziua Pogromului mi s'odur aminte că eu cu Răposata Mămă am fugit de acasă într-o curte de pe strada Descălecătoare și ne-am ascuns, Elisabeta ne-a adus mâncare nouă, și răposatului nostru tată care erau ascunși în altă parte împreună cu frații mei, și asta a continuat un timp îndelungat</p> <p>Cu amare și mulțumiri amtipete Bocu Klara str. Ahaad AAm Nr 19</p>
--	--

Marcus Ștrul, împreună cu părinții și frații săi, au fost salvați doar prin curajul Elisabetei. După război, cei doi s-au căsătorit.

În 1988, Elisabeta Ștrul (Nicopoi) a primit de la Institutul Yad Vashem titlul de „Drept între Popoare”.

1. Iașiul are o veche prezență evreiască. Identificați în materialul prezentat elemente care să demonstreze participarea comunității evreiești la dezvoltarea culturală a orașului.
2. Care sunt actorii sociali și instituționali participanți la pogrom? Care este rolul autorităților statului față de cetățenii acestuia?
3. Cum considerați gestul Elisabetei Nicopoi de a ascunde 20 de evrei în magazie? Ați risca să ajutați colegi/prieteni sau necunoscuți dacă v-ați afla într-un context critic, extrem?

EXERCITII

Institutul Național pentru Studierea
Holocaustului din România "Elie Wiesel"

Material realizat în scop educațional de:

**Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din
România „Elie Wiesel”**

www.inshr-ew.ro

E-mail: office@inshr-ew.ro

Tel: 021.318.09.39

